

PRZEMOC RÓWIEŚNICZA

Jacek Pyżalski

VI. WPŁYW KOMPETENCJI NAUCZYCIELA NA ZJAWISKO

Co muszą potrafić nauczyciele i nauczycielki, żeby działać skutecznie w obszarze przemocy rówieśniczej?

- a. Muszą rozumieć mechanizmy psychologiczne przemocy rówieśniczej oraz indywidualne mechanizmy związane z zaangażowaniem w różne role (sprawcy, ofiary, sprawco-ofiary oraz różnych typów świadków).
- b. Muszą znać definicje poważniejszej przemocy (bullyingu) i sposoby jej diagnozy.
- c. Muszą znać konkretne rozwiązania dotyczące profilaktyki i interwencji.

Zapewne trudno było wybrać i to wcale nie dziwi, gdyż **prawidłowe są wszystkie odpowiedzi (a, b, c)**. Każda z tych kompetencji jest niezbędna do skutecznego radzenia sobie z problemem przemocy rówieśniczej. I wszystkich tych rzeczy warto się uczyć, jeżeli chcemy na poważnie zająć się tego typu problemami w szkole.

Przyjrzyjmy się zatem bliżej najistotniejszym zagadnieniom z każdego punktu. Taka analiza może stanowić rodzaj mapy dla każdej osoby, która poszukuje wiedzy dotyczącej przemocy rówieśniczej, jej skutków, uwarunkowań oraz rozwiązań profilaktycznych i interwencyjnych.

I tak w odpowiedzi **a** pojawia się coś, co wiele osób określiłoby jako teorię. Wiele też powiedziałyby, że taka teoria nie jest przydatna do radzenia sobie z przemocą rówieśniczą w praktyce codzienności szkolnej. Jest to podejście bardzo zdradliwe. Nie znając mechanizmów i uwarunkowań, można stosować poznane, nawet bardzo dobre rozwiązania praktyczne, ale w sposób nieodpowiedni. Jeżeli będziemy chcieli zastosować jakieś rozwiązanie, nie wiedząc, kiedy i jak konkretnie to zrobić, to nie dość, że będzie ono nieskuteczne – może przynieść wręcz odwrotny skutek (Pyżalski, 2012; 2018).

Postępujemy tu konkretnym przykładem. Jeżeli znamy mechanizmy przemocy rówieśniczej, choćby na podstawowym poziomie (opisano je w rozdziale trzecim tego modułu), to wiemy, że na poszczególnych etapach jej narastania zmienia się (eskaluje) nastawienie sprawców, a także ich zachowanie wobec młodego człowieka, który tej przemocy doświadcza. Orientując się, na jakim jesteśmy etapie, wiemy, które rozwiązania można zastosować. Przykładowo, jeśli jest to etap konfrontacji, to gdy pojawiają się pojedyncze przypadki niewłaściwego traktowania, wystarczy odpowiednio, zdecydowanie, a jednocześnie w sposób stonowany reagować, przypominać konsekwentnie o zasadach itd. Jednak jeżeli jesteśmy już na dalszych etapach procesu stygmatyzacji i przemoc się rozwinęła, konieczne jest rozpoczęcie specyficznej indywidualnej pracy z osobą, która doświadcza przemocy i osobami, które się jej dopuszczają. Niektóre skuteczne rozwiązania – np. przesadzanie uczniów i uczennic w ławkach, żeby każdy mógł posiedzieć z każdym – bardzo dobrze sprawdzają się w klasie, gdzie nie ma przemocy, i zmniejszają jej ryzyko w przyszłości. Niestety, jeśli je zastosujemy w klasie, w której występuje zaawansowana przemoc wobec kogoś, to zaszkodzimy tej osobie, gdyż wszyscy przy przesadzaniu będą się koncentrować na tym, żeby z nią nie siedzieć. Będą też wyśmiewać się z tego, kto zostanie z nią posadzony. Zatem jeśli nie będziemy wiedzieć, czym charakteryzuje się bullying, i nie rozpoznamy, że właśnie z nim mamy do czynienia (czyli że jest to już daleki etap narastania przemocy), to nawet świetne (w innym momencie) rozwiązanie przyniesie poważne szkody.

Ta problematyka wchodzi już w zakres drugiej odpowiedzi (**b**) z otwierającego ten rozdział pytania. Bardzo istotne są tu: rozpoznanie i decyzja, czy w danym przypadku mamy do czynienia ze „zwykłym” konfliktem i nieuniknionymi niesnaskami między dziećmi, czy z poważną przemocą rówieśniczą, która często przynosi długofalowe negatywne skutki. Jeżeli się pomylimy, to albo będziemy „strzelać z armaty do wróbla”, albo zignorujemy coś bardzo poważnego i zagrażającego. Niezbędna jest więc wiedza w obszarze diagnozowania przemocy rówieśniczej. Nim zaczniemy zgłębiać metody i rozwiązania dotyczące przemocy rówieśniczej, warto przeczytać publikacje mówiące o samym zjawisku, jego typach, mechanizmach i uwarunkowaniach. Można sięgnąć choćby po publikacje polecane w tym module (Plichta, 2016).

Wreszcie ostatnia odpowiedź (**c**) dotyczy rozwiązań, które stosujemy, żeby zapobiegać przemocy rówieśniczej lub reagować, kiedy ona wystąpi. Co tutaj jest trudnością? Dlaczego niektóre rozwiązania opisane w podręcznikach nie sprawdzają się w praktyce? Przede wszystkim: istota tkwi w detalach. Bardzo często to, czy dane rozwiązanie przyniesie sukces, czy nie, zależy od niewielkich szczegółów, małych spraw, na które nie zwraca się uwagi w ogólnych opisach. Dobrze jest zatem, planując różne rozwiązania, sięgnąć po doświadczenia osób, które je w różnych kontekstach wprowadzały. Tak właśnie robimy w dalszych materiałach z naszego projektu, w których nauczyciele i nauczycielki opowiadają o swoich konkretnych doświadczeniach. Decydując się na dane rozwiązanie, warto też kolejny raz zastanowić się nad tym, co wcześniej wyszło, a co nie. Dzięki temu możemy zaplanować, zrobić lepiej, inaczej, by nasze działanie przyniosło lepszy skutek. Uczymy się też, jak modyfikować rozwiązania, pracując w specyficznym kontekście (np. w określonej klasie). Elastyczność jest tutaj kluczowa.

Jeśli zagadnienia opisane w tekście szczególnie Cię interesują, lub sam(a) mierzysz się z podobnym problemem w Twojej szkole, zachęcamy do zapoznania się z poniższymi materiałami.

Bibliografia

Plichta P. (2016). *Przemoc rówieśnicza i uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – uwarunkowania i propozycje rozwiązań profilaktycznych*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka”, nr 15(1), s. 27–52.

Pyżalski J. (2012). *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowe ryzykowne zachowania młodzieży*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”

Pyżalski J. (2018). *Przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej w szkole – krytyczny przegląd stosowanych rozwiązań*. „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka”, nr 17(1), s. 30–45.

Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0).

Projekt Szkoła Dobrostanu korzysta z dofinansowania o wartości 127 000 euro otrzymanego od Islandii, Liechtensteinu i Norwegii w ramach Funduszy EOG. Celem projektu jest stworzenie innowacji pedagogicznej, która podniesie świadomość roli szkoły we wzmacnianiu zdrowia psychicznego uczniów.

Projekt współfinansowany przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności.

Lider programu:

Partner:

Finansowanie:

